

Anja Koželj

**Iniciativa za zdrave odnose v šolah¹:
Odprto pismo ministrici za zdravje dr.
Valentini Prevolnik Rupel, ministru za
vzgojo in izobraževanje dr. Darju Feldi in
ministru za delo, družino, socialne zadeve
in enake možnosti Luki Mescu²**

*Healthy school relationships initiative:
Open letter to the minister of health, Dr Valentina Prevolnik
Rupel, the minister of education, Dr Darjo Felda, and
the minister of labour, family, social affairs and equal
opportunities, Mr Luka Mesec*

Spoštovana ministrica, spoštovana ministra,

spodaj podpisani posamezni predstavniki ravnateljev, učiteljev, svetovalnih delavcev in drugih zaposlenih osnovnih šol, združeni v skupni *Iniciativi za zdrave odnose v šolah*, želimo javno opozoriti na povečanje duševnih stisk v šolstvu tako pri otrocih kot pri učiteljih. V nadaljevanju zapisa pojasnujemo nujno potrebo po okrepitvi svetovalnih služb ter psihoterapevtski in psihološki podpori pedagoških delavcev s supervizijo.

Stiske otrok in mladostnikov so ogledalo stanja v družbi. Te so odraz pritiskov in idealov, ki se kažejo na družbenih omrežjih in jih kot družba tudi spodbujamo. Po podatkih za Slovenijo se je v obdobju 2002–2022 povečalo redno doživljanje vsaj dveh psihosomatskih simptomov pri prav vseh mladostnikih, njihova ocena duševnega blagostanja pa je precej pod mednarodnim povprečjem. NIJZ opozarja na porast anksioznih motenj in nizek delež tistih, ki kljub

1 Iniciativa predstavnikov ravnateljev, učiteljev, svetovalnih delavcev in drugih zaposlenih v osnovni šoli, katere vodja je Anja Koželj, učiteljica na Osnovni šoli Jakoba Aljaža v Kranju, anja.kozelj.os@gmail.com

2 Odprto pismo, ki ga je napisala Anja Koželj, je podpisalo okoli 950 zaposlenih samo v osnovnošolskem prostoru, podporo pa so že izkazali tudi v vrtcih in srednjih šolah. 27. 10. 2023 je bilo poslano trem ministrom.

simptomom ne poiščejo strokovne obravnave in je tudi ne prejmejo. V šolstvu se vse bolj ukvarjamo z delinkventnimi in zahtevnimi primeri, ki jim šolniki sami nismo kos, pri reševanju pa nimamo dovoljšne podpore.

Vedno bolj so vidne tudi psihološke posledice koronskega obdobja in že druge generacije permisivno vzgojenih posameznikov. Opuščajo se temeljne razmejitve in vrednote spoštovanja, ki so nekoč predstavljale varovalo družbe. Zato menimo, da je naša iniciativa več kot nujna.

Ker spremembe v družinskih odnosih neposredno narekujejo odnose, ki jih otroci in mladostniki vzpostavljajo v širšem družbenem okolju, to močno občutimo tudi v šolah. Še pred desetletjem se je učitelj ukvarjal predvsem s snovanjem zanimivih učnih vsebin ter je bil kot avtoriteta in pomembna odrasla oseba v življenjih otrok deležen spoštovanja pri starših, danes pa pogosto ni več tako. V šolah strmo naraščajo krute oblike medvrstniškega nasilja, opažamo drastično pomanjkanje empatije, velik upad koncentracije, ki močno vpliva na učne sposobnosti otrok, nezmožnost oblikovanja zdrave samopodobe in mnoge druge kazalnike družbene patologije. Čeprav pedagogi marsikatero težavo prepoznamo in naslovimo, postajamo vse bolj nemočni pri celostnem reševanju težav, saj izzivi zahtevajo konstruktivno in usklajeno sodelovanje staršev, šolske svetovalne službe, vodstva šol in zunanjih strokovnjakov. Namesto da bi se posvetili poučevanju, se ukvarjamo z nepotrebno birokracijo, staršem pojasnujemo njihovo vlogo, gasimo premnoge konfliktne situacije ter mlade seznanjamo s pomenom pristnejših medosebnih odnosov brez prisotnosti mobilnih naprav in zaslonov. *Opravljam delo, ki močno presega našo stroko*, zato je potreba po okrepitevi s supervizijsko pomočjo že nujna.

Ker spremljamo celotne generacije otrok in trend ne nakazuje izboljšanja, čutimo vse večjo odgovornost, da o naši nemoči spregovorimo. Težko je prenašati nespoštovanje našega dela in dvom o naših strokovnih presojah v laični javnosti. Težko je doživljati nemoč ob pomanjkanju specifičnega strokovnega znanja, da bi ustrezno podprli vse otroke in mladostnike, ki nas potrebujejo. Težko nam je v primerih, ko je nasilja s strani učencev in staršev deležen sodelavec, a mu, z več kot le nekaj tolažilnimi besedami, ne zmoremo stati ob strani.

Sporočamo, da učitelji, svetovalni delavci, ravnatelj in drugi delavci na šoli ne želimo sprejemati odgovornosti za porušene družbene odnose in razpad javnega šolstva. Za vzpostavitev bolj zdravega delovnega okolja potrebujemo strokovno oporo v obliki kontinuirane in vsem v šolah dostopne *psihoterapevtske supervizije ter številčne okrepitve v šolskih svetovalnih službah*. Glede na to, da kliničnih psihologov v državi primanjkuje in da so konkretno preobremenjeni na drugih področjih dela, predlagamo, da se v šole pod vodstvom psihoterapevtske zbornice vključijo tudi kvalificirani psihoterapevti. Na tem mestu bi

bila njihova podpora za ohranjanje duševnega zdravja zaposlenih ob kritičnih situacijah neprecenljiva.

Boleče je zavedanje ignoriranja dejstva, da postajajo razmere v našem delovnem okolju nevzdržne in da o tem nazorno govori število bolniško odsotnih in adrenalno izgorelih zaposlenih. Mnogi zapuščajo javno šolstvo, nadomešča pa jih nekvalificiran kader z nepoznavanjem razvojne psihologije in didaktičnih pristopov. Vpis na fakultete pedagoških smeri pomenljivo upada, prosta mesta se ne zapolnijo niti v drugem prijavnem roku. Dejstvo je, da zanimanja za delo v razmerah, o katerih beremo tudi v medijih, žal ni.

Dogodek v kranjski osnovni šoli, o katerem so nedavno poročali mediji, je sprožil odziv javnosti s številnimi mnenji, kar nas je dodatno pretreslo. Lahko bi se namreč zgodil v kateri koli šoli. Sprašujemo se, do katere mere naj bo učitelj zmožen prenašati pritiske staršev in provokativen, nespoštljiv odnos učencev ter kako naj ob tem ohranja odgovornost do svojega zdravja. Je v primeru razvoja anksioznosti, depresije ali zmanjšane zmožnosti obvladovanja odzivov upravičen do bolniške odsotnosti? Naj sam išče mejo, do katere je zmožen z odgovornim odnosom do sebe in drugih na delovnem mestu še opravljati svoje delo? Menimo, da je ta meja zelo tanka in težko določljiva. S tem ko je v šolah vse manj strokovno izobraženih učiteljev, si upamo trditi, da bo tovrstnih situacij še več, saj se marsikdo, ki pride na delovno mesto učitelja z drugih področij dela, ne zaveda polne odgovornosti, ki jo s svojo prisotnostjo prinaša v šolski prostor.

Kako bo v šolah, ko v njih skorajda ne bo več učiteljev z ustrezno izobrazbo, in kaj to pomeni za javno šolstvo, sta skrb vzbujajoči vprašanji, ki ju moramo začeti reševati zdaj. V kakšne odrasle osebe bodo zrasli naši otroci in s kakšnim znanjem bodo opremljeni, ko bodo nekoč soustvarjali svet prihodnosti, bi morala biti primarna kolektivna skrb. To je splošna problematika, ki nemudoma zahteva sistemske rešitve na državni ravni.

Za konec želimo podati še zavedanje, da učiteljskega poklica ne bodo rešile le višje plače, temveč tudi in predvsem ustrezna podpora na delovnem mestu, ponovno vzpostavljane varnega in zdravega delovnega okolja ter povrnitev zaupanja v strokovnost in pozabljene vrednote. Zavzemanje za telesno in mentalno zdravo družbo bi moralo biti prioriteta nas vseh, ki nam je zaupano delo z otroki in mladostniki ter zanje.